
Přetnuté životy *Gekappte Leben* *Avkortede liv*

© The Norwegian Center for Holocaust and Minority Studies, Oslo

Hledání útočiště v době holokaustu:
Příběh Ruth Maierové

Auf Schutzsuche während des Holocaust:
Das Schicksal der Ruth Maier

Å søke tilflukt under Holocaust:
Skjebnen til Ruth Maier

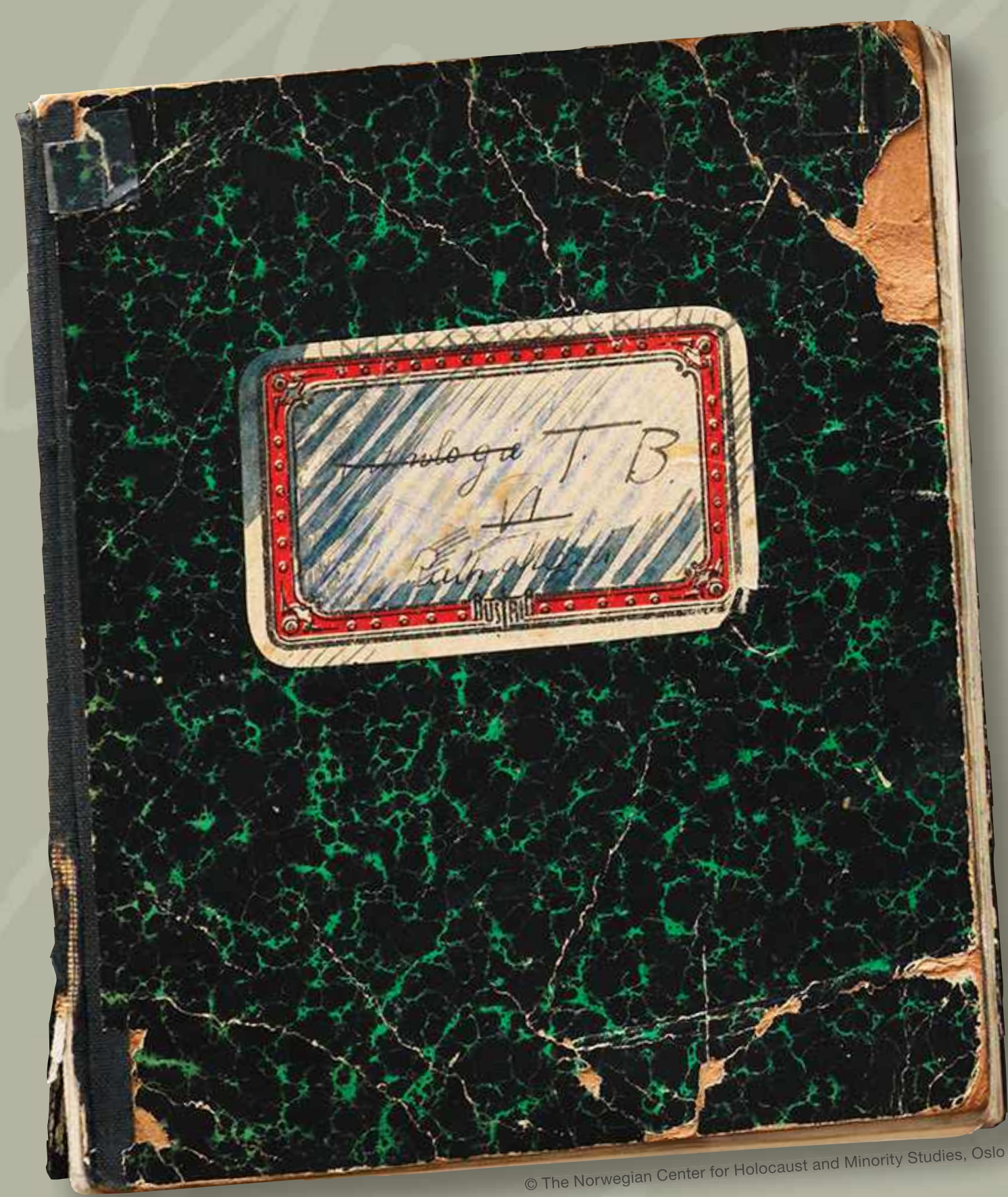
Přetnuté životy – Gekappte Leben – Avkortede liv

Výstava

Výstava, kterou připravil vídeňský Dokumentační archiv rakouského odboje (Dokumentationsarchiv des österreichischen Widerstandes) ve spolupráci s norským Centrem pro studium holokaustu a menšin (Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter, HL-senteret) v Oslo, osvětluje způsoby, jakými reagovali mladí lidé a jejich rodiny na silici protižidovskou politiku nacistů a jejich stoupenců. Ukazuje, jak antisemitismus zbavoval lidi občanských práv a dělal z nich cizince ve vlastní zemi.

Tento bolestný proces je doložen na příběhu Ruth Maierové, jejíž životní cestu předčasně ukončil antisemitismus a nacistická vyhlazovací politika. Úryvky z deníku Ruth svědčí o odvaze a rozhodnosti, s níž musela její matka podobně jako mnoho dalších židovských rodičů ve stejné situaci dělat zoufalá rozhodnutí ve snaze zachránit život vlastním dětem.

Výstava připomíná laskavost, s níž se Ruth na své uprchlické cestě setkávala v Norsku, ale i hořkou zradu její důvěry a naděje. Deník Ruth Maierové, pečlivě uchovávaný její blízkou přítelkyní, svědčí o tvůrčím potenciálu, který zničili stejně tak nacisté jako jejich kolaboranti a stoupenci. Na příkladu jednoho lidského osudu je současně možné upozornit na to, jak nevyčísitelnou ztrátu tvůrčích sil znamenala pro celý svět vražda šesti miliónů obětí holokaustu. Deník Ruth Maierové byl v roce 2014 zapsán do programu UNESCO na ochranu a záchranu světového kulturního dědictví uchovaného v dokumentech Memory of the World.

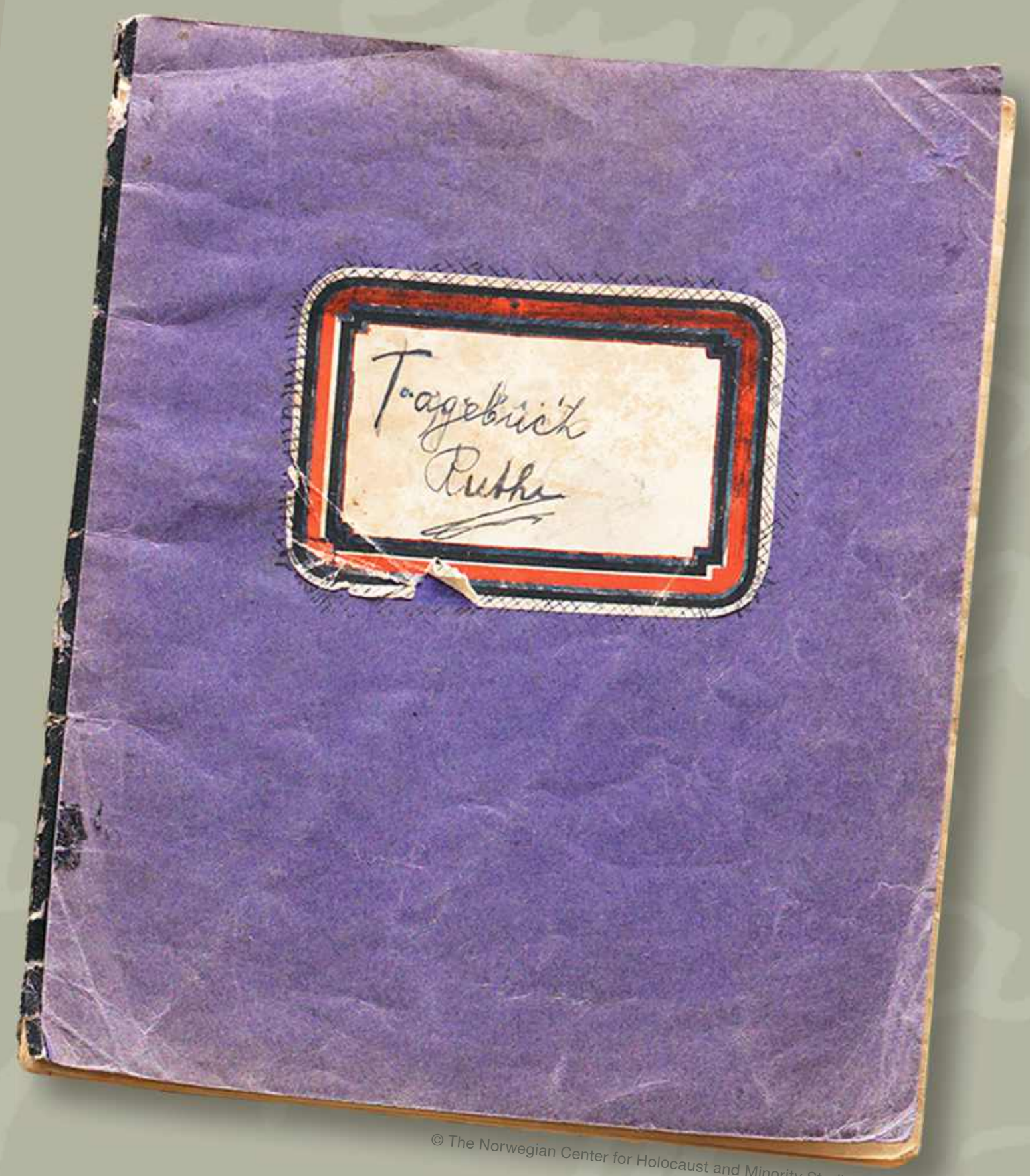
© The Norwegian Center for Holocaust and Minority Studies, Oslo

Die Ausstellung

Die vom Wiener Dokumentationsarchiv des österreichischen Widerstandes und dem Norwegischen Zentrum für Holocaust- und Minderheitenstudien in Oslo erstellte Ausstellung beleuchtet die antisemitische Politik und Praxis der Nazis und ihrer Unterstützer. Die Ausstellung zeigt, wie Staatsbürgerinnen und Staatsbürger in ihrem eigenen Land zu rechtlosen Fremden gemacht, verfolgt, deportiert und ermordet wurden.

Die Ausstellung erzählt die Geschichte von Ruth Maier, deren Leben durch die Nationalsozialisten jäh beendet wurde. Ausschnitte aus Ruths Tagebüchern und Fotografien verdeutlichen auch die Verzweiflung und die Entschlossenheit ihrer Mutter, ihre beiden Töchter in Sicherheit zu bringen.

Ruth Maiers prekäre Situation als Flüchtling in Norwegen wird ebenso thematisiert wie die Besetzung des Landes durch die Deutsche Wehrmacht. Ruths Tagebücher, die von ihrer treuen Freundin sorgfältig aufbewahrt wurden, sind ein eindrucksvolles Zeugnis ihrer Schaffenskraft, das bis heute nichts von seiner Wirkung verloren hat. Seit 2014 sind die Tagebücher Teil des Weltdokumentenerbes der UNESCO – Memory of the World.

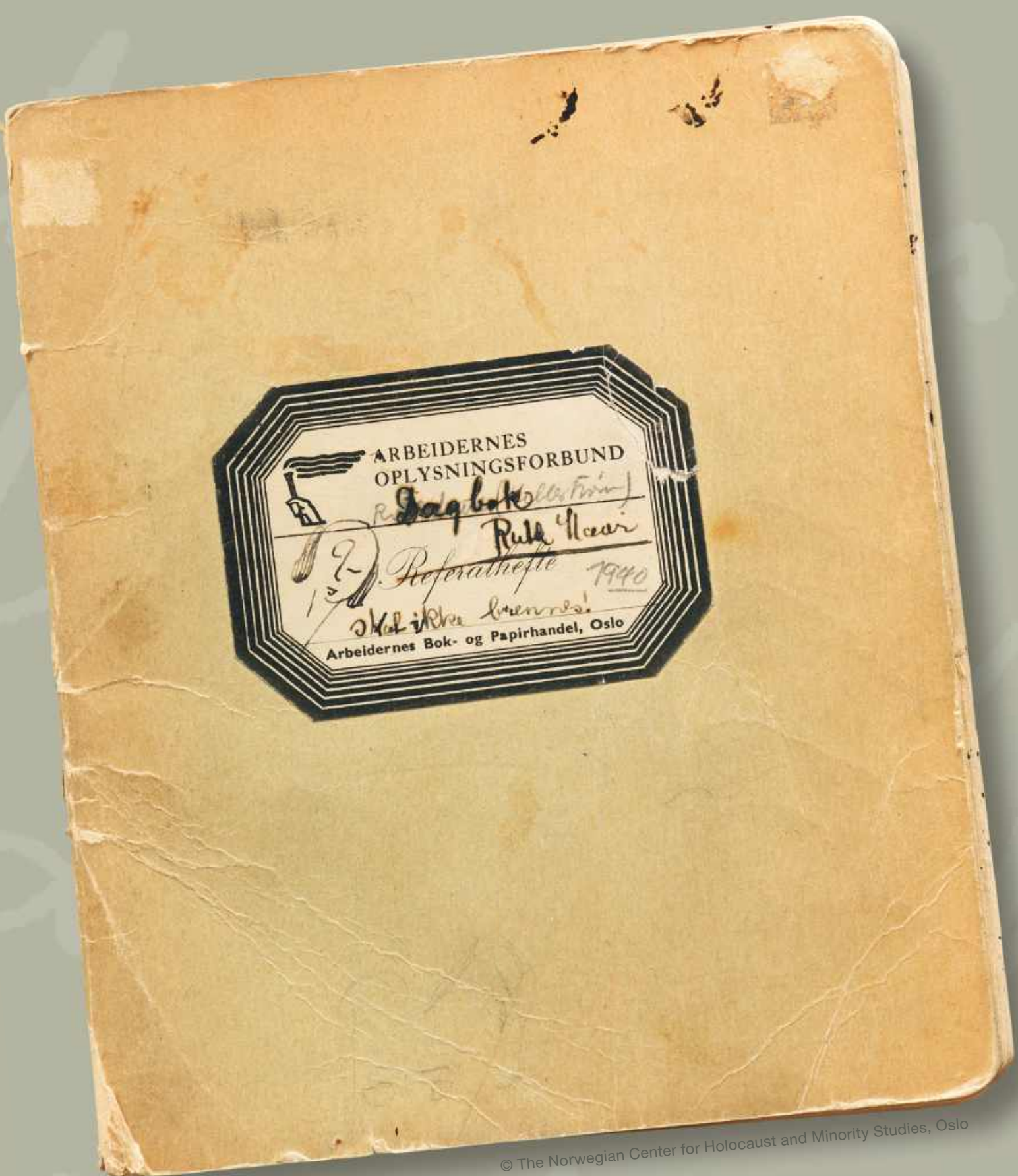
© The Norwegian Center for Holocaust and Minority Studies, Oslo

Utstillingen

Utstillingen er laget av Dokumentationsarchiv des österreichischen Widerstandes (Dokumentasjonssenter for den østerrikske motstand) i Wien, og Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter (HL-senteret) i Oslo. Utstillingen belyser hvordan unge mennesker og deres familier reagerte på den økende og voldelige antisemittistiske politikken som ble ført av nazistene og deres tilhengere. Utstillingen viser hvordan antisemittismen gjorde jødiske borgere til fremmede og statsløse i sitt eget land.

Dette illustreres gjennom fortellingen om Ruth Maier, en ung østerriksk kvinne som ble et av ofre for nazistenes folkemord. Gjennom fotografier og utdrag fra Ruths dagbøker blir vi også kjent med Ruths mor, hennes mot og beslutsomhet, og fortvilte valg i kampen for å redde datterens liv, slik som så mange andre jødiske foreldre.

Utstillingen viser at Ruth ble tatt godt imot som flyktning i Norge, men at hun også opplevde et forferdelig svik. Dagbøkene, som Ruths gode venninne tok vare på, er et vitnesbyrd om de kreative mulighetene som bodde i henne, og som ble knust av nazistenes ugjerninger og deres kollaboratører og medhjelpere. Gjennom presentasjonen av én enkelt persons skjebne viser utstillingen hvilket tap det var for verden at seks millioner mennesker ble myrdet under Holocaust. Ruth Maiers dagbøker ble i 2014 en del av UNESCOs dokumentarv – Memory of the World.

© The Norwegian Center for Holocaust and Minority Studies, Oslo

Ruth Maier 1940.

© The Norwegian Center for Holocaust and Minority Studies, Oslo

Krátký život Ruth Maierové

V den svých osmnáctých narozenin musela Ruth Maierová ve Vídni přihlížet listopadovým násilnostem páchaným zfanatizovaným nacisticky smýšlejícím davem na židovském obyvatelstvu a jeho majetku. Zážitky z těchto děsivých událostí si Ruth zaznamenala do deníku. Hluboce zasáhly její vědomí vlastní identity. Až dosud neměla tato dívka k židovství žádný vztah. Teď, tváří v tvář společnosti ovládané násilím, se poprvé musela vyrovnávat s otázkou, co to znamená být Židovkou.

Dívka vyloučená ze škol a vypovězená z obecního bytu neměla v nacisty ovládaném Rakousku žádnou budoucnost. V lednu 1939 našla útočiště v Norsku. V listopadu 1942 ji quislingovská* policie vydala do rukou nacistů. Společně se stovkami dalších byla z Oslo deportována do likvidačního tábora Auschwitz-Birkenau (1940-1945) a tam v prosinci 1942 zavražděna.

**Vidkun Quisling stál během německé okupace Norska za druhé světové války v čele norské vlády.*

Das kurze Leben der Ruth Maier

An ihrem 18. Geburtstag wird Ruth Maier Zeugin der Gewaltextzesse des Nazi-Mobs während des Novemberpogroms 1938 in Wien. Ruth, die zuvor keinerlei Beziehung zum Judentum hatte, beginnt in ihrem Tagebuch eine Auseinandersetzung über ihre Identität.

Verjagt von der Schule, delogiert aus der Gemeindewohnung, ohne jede Zukunft im nationalsozialistisch beherrschten Österreich, findet sie im Jänner 1939 Zuflucht in Norwegen. Im November 1942 liefert die Polizei der Kollaborationsregierung sie an die Nationalsozialisten aus. Gemeinsam mit Hunderten Jüdinnen und Juden wird sie von Oslo nach Auschwitz deportiert und am 1. Dezember 1942 ermordet.

Ruth Maiers korte liv

På sin attenårsdag ble Ruth Maier vitne til den ekstreme voldensom ble utført av nazi-mobben mot jødiske personer og deres eiendom under Novemberpogromene i Wien i 1938. Ruth betrodde seg til dagboken sin. Hun beskrev de grufulle hendelsene hun hadde opplevd, noe som satte dype spor i hennes identitetsfølelse. Ruth Maier, som frem til da aldri hadde hatt noe forhold til jødedommen, måtte for første gang spørre seg hva det ville si å være jøde i et samfunn preget av voldelig og morderisk antisemittisme.

Etter å ha blitt utvist fra skolen og kastet ut av hjemmet, uten noen fremtid i et Østerrike underlagt nazistisk styre, søkte hun tilflukt i Norge i januar 1939. I november 1942 ble hun overlatt til den tyske okkupasjonsmakten av Quislings* norske statspoliti. Sammen med hundrevis av andre jødiske barn, kvinner og menn ble hun deportert fra Oslo til den nazistiske konsentrasjons- og utryddelsesleiren Auschwitz-Birkenau (1940-1945), der hun myrdes 1. desember 1942.

**Vidkun Quisling var den som i navnet representerte den norske regjering under den tyske okkupasjonen av Norge under andre verdenskrig.*

© The Norwegian Center for Holocaust and Minority Studies, Oslo
První byt rodiny Maierových na Peter-Jordan-Straße 96.
Die erste Wohnung der Familie in der Peter-Jordan-Straße 96.
Familien Maiers første leilighet i Peter-Jordan-Strasse 96.

Eine glückliche Familie in Wien

Ruth Maier wurde am 10. November 1920 in Wien geboren. Die ersten Jahre ihrer Kindheit verbrachten sie und ihre 1½ Jahre jüngere Schwester Judith in Wien-Döbling, in der Dachgeschosswohnung eines Mehrfamilienhauses in der Peter-Jordan-Straße.

Ab 1930 errichtete die Gemeinde Wien in der Nähe – entlang der Gersthofer Straße – eine große Wohnhausanlage, in der die Familie eine geräumige Wohnung im 3. Stock bezog. Im Stock darüber hatte der Vater, der Postgewerkschafter Ludwig Maier, sein Büro. Ruth saß in der Studierstube des Vaters, mit dem sie ein inniges Verhältnis verband, gerne auf einer Leiter und las. Sie war gerade 13 Jahre alt, als ihr Vater an einer bakteriellen Hautentzündung starb. Mutter Irma und Großmutter Anna versuchten, den beiden Mädchen weiterhin eine unbeschwerte Kindheit zu ermöglichen.

Ruth Maier führte seit 1933 Tagebuch. Darin beschrieb sie ihre Gefühle, ihren Alltag, dokumentierte aber auch politische Ereignisse sowie die Verfolgung der Juden und Jüdinnen nach dem „Anschluss“ 1938.

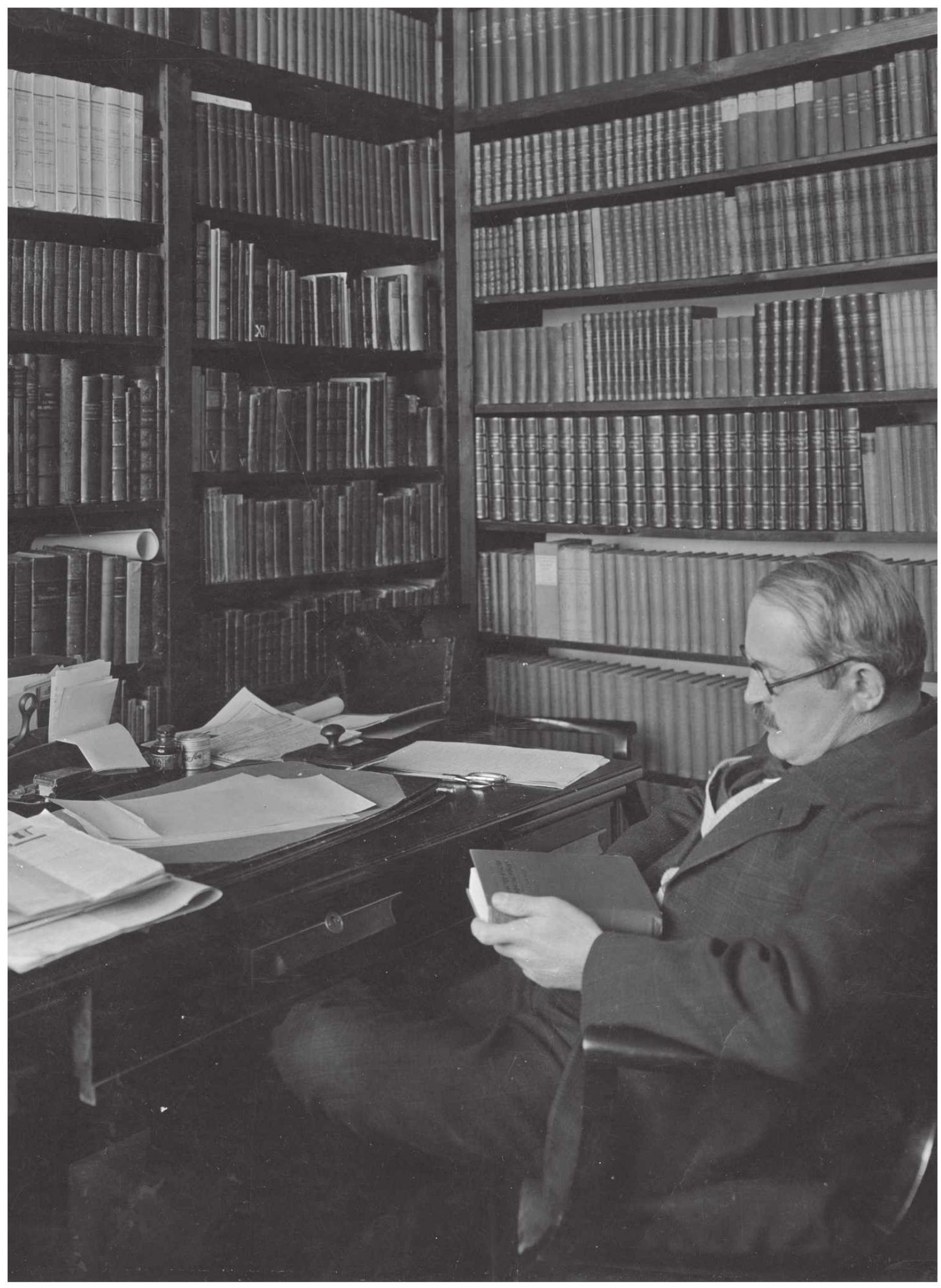
Dnešní adresa „Rudolf-Sigmund-Hof“, Gersthofer Straße 75-77, na rohu s ulicí Hockegasse. Fotografii poslala Ruth sestře, která už tehdy žila v Anglii.

Der heutige „Rudolf-Sigmund-Hof“, Gersthofer Straße 75-77, Ecke Hockegasse. Ruth schickte das Foto an ihre Schwester, als diese schon in England lebte.

Det nåværende "Rudolf-Sigmund-Hof", Gersthofer Strasse 75-77, på hjørnet av Hockegasse. Ruth sendte fotoet til sin søster som allerede bodde i England.

© The Norwegian Center for Holocaust and Minority Studies, Oslo

© The Norwegian Center for Holocaust and Minority Studies, Oslo

Dívčin otec dr. Ludwig Maier (nar. 3.8.1882 v Žarošicích/Scharoschitz, zemř. 28.12.1933 ve Vídni) ovládal devět jazyků. Pracoval v ústředí odborů poštovních zaměstnanců. Z funkce ho 24. října 1933 odvolalo vedení pošt dosazené vládou Engelberta Dollfuße. Byl přeložen na malou poštovnu v sousedním 19. vídeňském okrese. Ludwig Maier měl šest sourozenců, všichni zahynuli během holokaustu.

Ruths Vater, Dr. Ludwig Maier (geb. 3.8.1882 in Žarošice/Scharoschitz bei Brünn, gest. 28.12.1933 in Wien), beherrschte neun Sprachen. Die von der Dollfuß-Regierung eingesetzte Postdirektion widerrief am 24.10.1933 seine Dienstfreistellung als Mitglied des Zentralausschusses der Postgewerkschaft und versetzte ihn in ein kleines Postamt im benachbarten 19. Bezirk. Ludwig Maier hatte sechs Geschwister, die alle während des Holocausts ermordet wurden.

Ruths far, Dr. philos. Ludwig Maier (født 03.08.1882 i Žarošice/Scharoschitz ved Brno, død 28.12.1933 i Wien), behersket ni språk. Da regjeringen Dolfuss omorganiserte postverket, ble Maiers situasjon radikalt forverret fra og med 24. oktober 1933. Som sentral fagforeningsleder hadde Maier vært frikjøpt fra sin tjeneste i postverket. Nå ble han plassert i et lite postkontor i 19. distrikt, som lå i nærheten. Ludwig Maier hadde seks sosken, og alle ble myrdet i holocaust.

Šťastný rodinný život ve Vídni

Ruth Maierová se narodila 10. listopadu 1920 ve Vídni. První roky života strávila společně se svou o osmnáct měsíců mladší sestrou Judith v podkrovním bytě činžovního domu na Peter-Jordan-Straße ve vídeňské čtvrti Döbling.

Po roce 1930 postavilo město Vídeň nedaleko odsud na Gersthofer Straße velký bytový komplex, kde si rodina našla prostorný byt ve 3. poschodí. Otec Ludwig Maier, který pracoval v odborech poštovních zaměstnanců, měl kancelář o patro výš. Tady Ruth, již k otci poutal vřelý vztah, ráda sedávala a četla. Když jí bylo 13 let, podlehl otec následkům bakteriálního ekzému. Matka Irma a babička Anna se i poté snažily vytvářet oběma dívkám bezstarostné dětství.

Ruth v deníku popisuje své pocity, každodenní život, ale i politické události a pronásledování židovských obyvatel po anšlusu Rakouska v roce 1938.

Lykkelig familieliv i Wien

Ruth Maier ble født i Wien den 10. november 1920. Sammen med sin halvannet år yngre søster Judith tilbrakte hun sine første barndomsår i Döbling-distriktet, i loftsetasjeni en boligblokk i Peter-Jordan-Strasse.

Bykommunen Wien fikk i 1930 bygd et stort leilighetskompleks like i nærheten – langs Gersthofer Strasse – og familien flyttet inn i en romslig tre-romsleilighet i fjerde etasje. I etasjen over hadde faren, Ludwig Maier, sitt kontor. Han var sekretær i fagforeningen i post- og telegrafverket. Ruth satt ofte og leste i arbeidsværelset til faren, som hun var sterkt knyttet til. Hun var nettopp fylt 13 år da faren døde av hudsykdommen rosen. Moren Irma og mormor Ana gjorde etter dette sitt beste for å gi de to jentene en god barndom.

I dagbøkene beskriver Ruth sin opplevelse av den nye hverdagen. Hun beskriver også politiske hendelser og jødeforfølgelsene etter "Anschluss", Hitler-Tysklands innlemmelse av Østerrike i 1938.

© The Norwegian Center for Holocaust and Minority Studies, Oslo

Ruth Maierová s matkou Irmou (nar. 5.3.1895 ve Vídni, zemř. 12.11.1964 v Salfordu) a sestrou Judith (nar. 27.3.1922 ve Vídni, zemř. 14.4.2020 v Manchesteru).

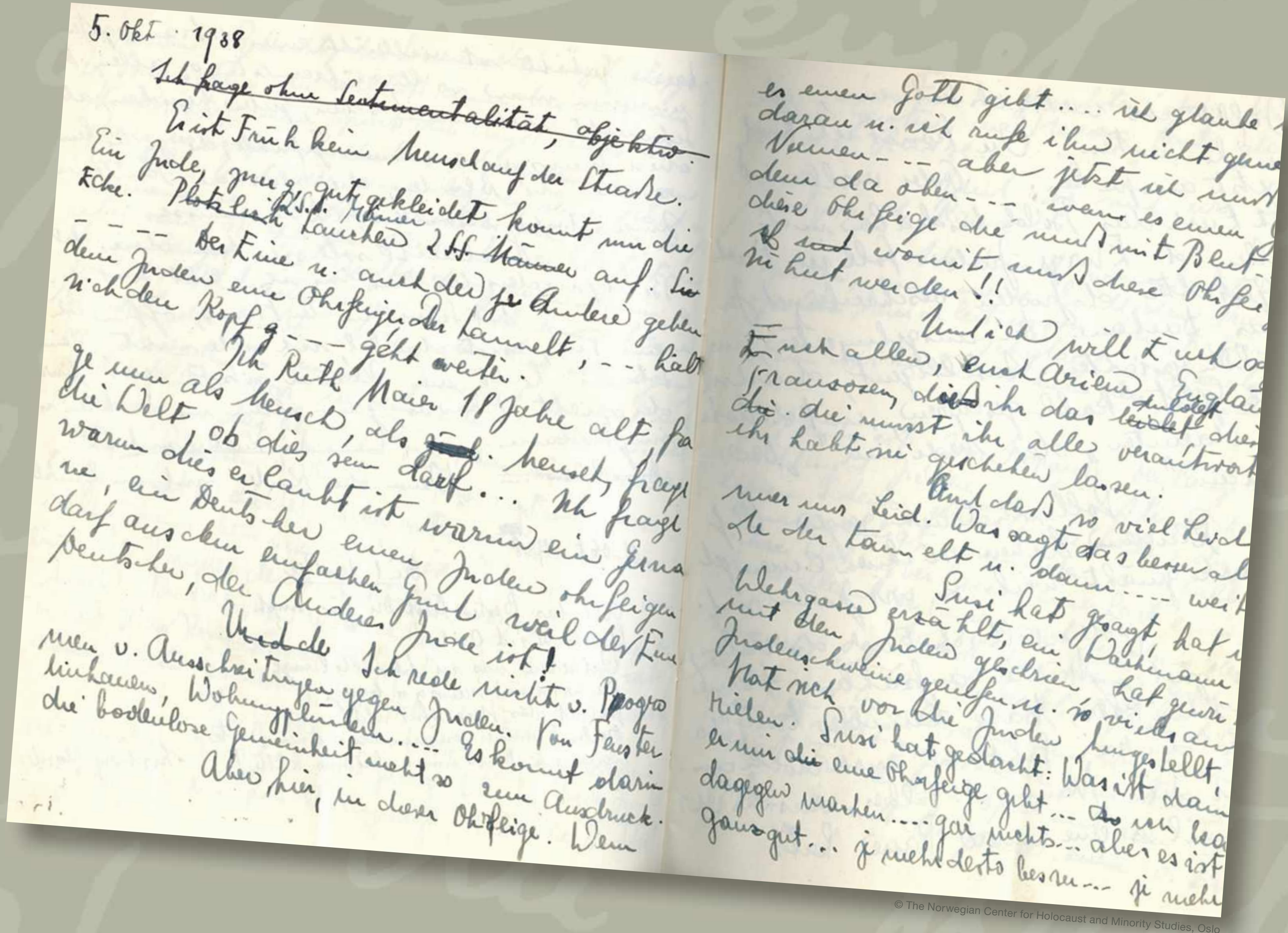
Ruth Maier mit ihrer Mutter Irma (geb. 5.3.1895 in Wien, gest. 12.11.1964 in Salford) und ihrer Schwester Judith (geb. 27.3.1922 in Wien, gest. 14.4.2020 in Manchester).

Ruth Maier med sin mor Irma (født 5.3.1895 i Wien, død 12.11.1964 i Salford) og sin søster, Judith (født 27.3.1922 i Wien, død 14.4.2020 i Manchester).

Der „Anschluss“ Österreichs an Hitler-Deutschland im März 1938 – Beginn der Judenverfolgung in Österreich

1927 waren Ruths Eltern aus der Israelitischen Kultusgemeinde ausgetreten. Gemäß den vom NS-Regime am 20. Mai 1938 auch im annektierten Österreich in Kraft gesetzten „Nürnberger Gesetzen“ galten Irma Maier und ihre Töchter trotzdem als jüdisch. Zu den öffentlichen Übergriffen kamen behördliche Schikanen und der Entzug staatsbürgerlicher Rechte.

Ruths Tagebuch dokumentiert, wie sie – obwohl in einer vollkommen assimilierten und nicht-religiösen Familie aufgewachsen – angesichts des Judenhasses ihrer Umgebung, der Misshandlungen und Verfolgung nach und nach ein jüdisches „Wir-Gefühl“ entwickelte und sich schließlich für die Zugehörigkeit zu einer Art Schicksalsgemeinschaft entschied.

© The Norwegian Center for Holocaust and Minority Studies, Oslo

Dne 5. října 1938 si Ruth Maierová zapsala:

„Je časně, na ulici ani živáčka. Zpoza rohu vychází Žid, mladý a dobře oblečený. Objevují se dva esesáci. Nejdřív první a potom i druhý dávají Židovi řádku, Žid se zapotáčí... chytí se za hlavu... jde dál.

Já, Ruth Maierová, osmnáctiletá, se teď ptám jako člověk, ptám se jako člověk světa, jestli se tohle smí dít... Ptám se, proč je tohle dovoleno? Proč má Germán, Němec právo zřekovat Žida jenom z toho prostého důvodu, že je sám Němec a ten druhý Žid?!

Nemluví o pogromech, o protijidovských výtržnostech. O rozbíjení oken, rabování příbytků... V tom se bezedná sprostota tolik neprojevuje. Ale tady, v téhle facce. Jestli existuje Bůh... nevěřím v něj a nerada se ho dovolávám... ale teď mu tam nahoru musím vzkázat... pokud existuje Bůh: Za tuhle řádku se musí pykat krví... pykat... čím se musí za tuhle řádku pykat?

A chci říct vám všem, vám Árijcům, Angličanům, Francouzům, kteří tohle tolerujete: Za tuhle řádku nesete všichni odpovědnost, protože jste dovolili, aby padla.“

Ruth Maier's Tagebucheintrag vom 5. Oktober 1938:

„Es ist früh. Kein Mensch auf der Straße. Ein Jude, jung, gut gekleidet, kommt um die Ecke. Zwei SS-Männer tauchen auf. Der eine und auch der andere geben dem Juden eine Ohrfeige, der taumelt... hält den Kopf... geht weiter.

Ich, Ruth Maier, 18 Jahre alt, frage nun als Mensch, als Mensch frage ich die Welt, ob dies sein darf... Ich frage, warum dies erlaubt ist, warum ein Germane, ein Deutscher, einen Juden ohrfeigen darf, aus dem einfachen Grund, weil der eine Deutscher, der andere Jude ist!

Ich rede nicht von Pogromen, von Ausschreitungen gegen Juden. Vom Fenster-Einhauen, Wohnung-Plündern... Es kommt darin die bodenlose Gemeinheit nicht so zum Ausdruck. Aber hier, in dieser Ohrfeige. Wenn es einen Gott gibt... ich glaube nicht daran und ich rufe ihn nicht gerne beim Namen... aber jetzt ich muß es sagen dem da oben... wenn es einen Gott gibt: Diese Ohrfeige, die muß mit Blut... mit... womit muß diese Ohrfeige gesühnt werden?

Und ich will es euch sagen, euch allen, euch Ariern, Engländern, Franzosen, die ihr das duldet: Diese Ohrfeige, die müßt ihr alle verantworten, denn ihr habt sie geschehen lassen.“

Ruth Maiers dagbok spost 5. oktober 1938:

"Det er tidlig. Ikke et menneske på gaten. En jøde, ung og velkledd, kommer rundt hjørnet. To SS-menn dukker opp. Den ene, og deretter den andre, gir jøden en ørefik, han vakler... holder seg om hodet... går videre.

Jeg, Ruth Maier, 18 år gammel, spør nå som menneske, spør verden som menneske, om slikt skal få skje... Jeg spør hvorfor slikt er tillatt? Hvorfor har en germaner, en tysker, lov til å gi en jøde en ørefik bare fordi han er tysker, og den andre jøde!

Jeg snakker ikke om pogromer, om trakassering av jøder. Om å knuse vinduer, plyndre boliger... Det er ikke der den bunnløse brutaliteten kommer til uttrykk. Det er i denne ørefiken. Hvis det finnes en Gud... jeg tror ikke på det og jeg kaller ham nødig ved navn... men nå må jeg si til ham der oppe... hvis det finnes en Gud. Denne ørefiken må sones med blod... med... hva må ikke denne ørefiken sones med!!!!

Og jeg sier det til dere alle sammen, dere ariere, engelskmenn, franskmenn som tolererer dette: Denne ørefiken har dere ansvaret for, fordi dere har latt den skje."

© The Norwegian Center for Holocaust and Minority Studies, Oslo

Do těchto sešitů si Ruth Maierová zapisovala své myšlenky od září do prosince 1937 a od ledna do listopadu 1942.

Ruth Maiers Tagebücher von September 1937 bis Dezember 1937 sowie von Jänner 1942 bis November 1942.

Ruth Maiers dagbøger fra september 1937 til desember 1937 og januar 1942 til november 1942.

Begynnelsen av jødeforfølgelse i Østerrike

I 1927, da Ruth var syv år, meldte foreldrene seg ut av den israelske menigheten i Wien, IKG. Familien Maier var ikke religiøs. Men ifølge "Nürnberglovene" av 20. mai 1938, som ble iverksatt etter at nazistene hadde tatt makten, var Irma Maier og hennes døtre like fullt jøder.

I tillegg til overgrepene i det offentlige rom fulgte nå sjikane fra myndighetene og inndragning av statsborgerlige rettigheter. Ruths dagbok dokumenterer hvordan hun – til tross for en oppvekst som fullstendig assimilert østerriker i en ikke-religiøs familie – utvikler følelsen av å tilhøre den jødiske menigheten når hun stilles overfor antisemittismen.

Hun beskrev følelsene sine og hvordan hun opplevde hendelsene som siden er blitt kjent som "Novemberpogromene".

Po pogromu v listopadu 1938 zůstala největší synagoga ve 2. vídeňském okrese, Leopoldstadský templ, ležet v troskách.

Der Leopoldstädter Tempel, die größte Synagoge im 2. Wiener Gemeindebezirk nach seiner Zerstörung während des Novemberpogroms 1938.

Leopoldstädter Tempel, den største synagogen i Wiens andre distrikt etter ødeleggelsene under Novemberpogromen 1938.

Novemberpogrom 1938

An ihrem achtzehnten Geburtstag wurde Ruth Maier Zeugin der später als Novemberpogrom bekannt gewordenen Ereignisse und dokumentierte, was sie dabei empfand. Während der Nacht vom 9. auf den 10. November 1938 plünderten und brandschatzten Nazis und ihre Mitläufer in einer Kampagne staatlich koordinierter Gewalt und gelenkten Terrors in ganz Deutschland, Österreich und in den besetzten Gebieten der Tschechoslowakei tausende Geschäfte und Wohnhäuser jüdischer Eigentümer, zerstörten Synagogen und entweihten jüdische religiöse Gegenstände.

Tausende Jüdinnen und Juden wurden schwer misshandelt, eingesperrt und in das Konzentrationslager Dachau verschleppt. Das so genannte Novemberpogrom – im Zuge dessen hunderte Juden Selbstmord begingen, an den Folgen der Misshandlungen starben oder ermordet wurden – ließ keine Zweifel mehr am Vernichtungswillen der Nationalsozialisten.

Ruiny synagogy ve Štýrském Hradci po „Křišťálové noci“ 1938.

Die Synagoge der Stadt Graz nach ihrer Zerstörung während des Novemberpogroms 1938.

Synagogen i Graz etter ødeleggelsen i Novemberpogromen 1938.

Protižidovský nápis na obchodu Richarda Graubarta, jedné ze čtyř obětí listopadových událostí v Innsbrucku.

Antisemitische Schmieraktion am Geschäft von Richard Graubart, eines von vier jüdischen Opfern, die während des Novemberpogroms 1938 von Nazis in Innsbruck ermordet wurden.

Antisemitisk tilgrising av butikken til Richard Graubart. Han var den ene av fire jøder som ble offer for nazistenes myrderier i Innsbruck under Novemberpogromene i 1938.

„Křišťálová noc“ 1938

Ruth Maierová v deníku zachytila, co cítila jako svědkyně událostí, jež se odehrály v den jejích osmnáctých narozenin a jež vstoupily do dějin pod názvem „Křišťálová noc“. V noci z 9. na 10. listopad 1938 vyplnili a vypálili nacisté a jejich stoupenci v rámci státem koordinovaných násilností a teroru po celém Německu, Rakousku a okupovaných územích Československa tisíce židovských obchodů a domů, zničili synagogy a znesvětili židovské náboženské předměty.

Tisíce židovských obyvatel přitom čelilo hrubému násilí, zatýkání a deportacím do koncentračního tábora Dachau. „Křišťálová noc“ – během níž zahynuly stovky Židů, ať už vlastní rukou, na následky násilí anebo byli v některých případech bezskrupulózně zavražděni – odhalila alarmující situaci lidí pronásledovaných v Třetí říši.

Novemberpogromene 1938

Ruth Maier ble vitne til hendelsene som siden er blitt kalt Novemberpogromene, og hun beskrev det hun opplevde på sin attenårsdag. Natten mellom niende og tiende november 1938 ble tusenvis av butikker og boliger som tilhørte jøder plyndret og brent av nazister og deres medløpere. De ødela synagoger og skjendet jødiske religiøse gjenstander. Dette var en statlig koordinert kampanje av vold og terror som ble iverksatt over hele Tyskland, Østerrike og de annekterte områdene av Tsjekkoslovakia.

Tusener av jødiske kvinner og menn ble mishandlet, arrestert og sendt til konsentrasjonsleiren Dachau. Novemberpogromene førte til at hundrevis av jøder tok sitt eget liv eller døde av mishandling, og i noen tilfeller ble regelrett myrdet. Dette demonstrerte med all tydelighet den forferdelige situasjonen som de forfulgte jødene i Det tredje riket var i.

© Austrian National Library, Vienna

Příjezd rakouských dětí do Velké Británie. Poté, co se 16. prosince 1938 objevil v anglickém deníku „Daily Mail“, pohrozilo gestapo, že bude-li zahraniční tisk o kindertransportech informovat i nadále, další transporty zastaví.

Ankunft österreichischer Kinder in Großbritannien. Nachdem am 16. Dezember 1938 in der englischen Tageszeitung „Daily Mail“ eine Fotografie von einem Kindertransport veröffentlicht worden war, drohte die Gestapo alle Transporte zu stoppen, falls in ausländischen Zeitungen weitere Berichte erscheinen sollten.

Ankomst av barn fra Østerrike i England. Etter at fotoet sto på trykk i Daily Mail den 6. desember, truet Gestapo med å stanse all videre transport dersom avisene ikke sluttet å skrive om barn som ble uttransportert.

Kindertransporte und Jugend-Aliyah

Unter dem Eindruck der Novemberpogrome und um die Krisensituation der jüdischen Flüchtlinge zu entschärfen, erlaubten Großbritannien, aber auch Belgien, die Niederlande, Frankreich, die Schweiz, Schweden und Dänemark die Einreise unbegleiteter Kinder bis zum Alter von 17 Jahren und retteten so weit über 10.000 Minderjährige aus Deutschland, dem besetzten Österreich und der Tschechoslowakei. Ruths Schwester Judith Maier kam mit dem ersten Kindertransport aus Wien nach Großbritannien.

Durch die so genannte „Jugend Aliyah“ fanden weitere 10.000 jüdische Kinder Aufnahme im Mandatsgebiet des Völkerbundes in Palästina, das damals von Großbritannien verwaltet wurde.

© Süddeutsche Zeitung

V prosinci 1938 dorazily židovské děti do přístavu Harwich.
Ankunft eines Transports jüdischer Kinder im Hafen von Harwich im Dezember 1938.
En transport med jødiske barn ankommer Harwich havn i desember 1938.

© Documentation Centre of Austrian Resistance, Vienna

Kindertransporty a Alija mládeže

Jen málokterá země na světě byla ochotna slevit z vlastních přísných imigračních pravidel a zmírnit tak krizovou situaci židovských uprchlíků, kteří se zoufale snažili uniknout před nacisty. Několik států otevřelo své hranice dětem do 17 let věku bez doprovodu: Belgie, Nizozemsko, Francie, Švýcarsko, Švédsko, Dánsko a Velká Británie.

Dne 25. listopadu 1938 odvysílala rozhlasová stanice BBC veřejnou výzvu soukromým osobám, aby poskytly útočiště ohroženým židovským dětem. Představitelé občanského sdružení na ochranu prchajících dětí se vypravili do nacistického Německa, Vídně i Prahy a sestavovali „dětské transporty“ (kindertransporty) do Anglie. Od prosince 1938 do září 1939 tak zachránili život více než 10 000 židovských dětí. Mezi nimi také život Judith, sestry Ruth Maierové, která odjela prvním kindertransportem z Vídně.

Takzvaná „Alija mládeže“ zachránila život dalším 10 000 židovských dětí, které byly přijaty na mandátním území Společnosti národů v Palestině, jež tehdy spadalo pod správu Velké Británie.

”Kindertransport” og barne-aliyah

Knapt noe land var villig til å endre de strenge innvandringsreglene sine for å hjelpe de jødiske flyktingene som fortvilet forsøkte å komme seg unna nazistene. Det var bare Belgia, Nederland, Frankrike, Sveits, Sverige, Danmark og Storbritannia som var villige til å ta imot barn opp til 17 år som reiste alene.

I et opprop fra BBC 25. november, ble folk oppfordret til å hjelpe utsatte jødiske barn. Utsendinger fra en frivillig hjelpeorganisasjon for barn på flukt kom til Nazi-Tyskland – også til Wien og Prag – for å organisere barnetransporter (Kindertransporte) til England. Mellom desember 1938 og september 1939 reddet Kindertransporte mer enn 10 000 jødiske barn.

Under den såkalte barne-aliyah fikk ytterligere 10 000 jødiske barn opphold i Folkeforbundets Palestinamandat, som da var administrert av Storbritannia.

V roce 2006 odhalila Asociace židovských uprchlíků (Association of Jewish Refugees) před budovou londýnského nádraží Liverpool Street Station pomník věnovaný všem Britům, kteří v období holokaustu přispěli k záchraně 10 000 židovských dětí.

Im Jahre 2006 errichtete die Vereinigung jüdischer Flüchtlinge ein Kindertransport-Denkmal außerhalb des Londoner Bahnhof Liverpool Street Station, das all jenen Britinnen und Briten gewidmet ist, die während des Holocausts mithalfen jüdische Kinder zu retten.

I 2006 reiste Foreningen for jødiske flyktinger et minnesmerke over Kindertransport utenfor Liverpool Street jernbanestasjon i London, til minne om alle britene som var med på å redde livet til ti tusen jødiske barn.

Přetnuté životy – Gekappte Leben – Avkortede liv

Anna Grossmannová s vnučkami Ruth a Judith, asi v roce 1933/34.

Anna Grossmann mit ihren Enkeltochtern Ruth und Judith, ca. 1933/34.

Anna Grossmann med barnebarna Ruth og Judith, ca. 1933/34.

Flucht aus Österreich

Im Juni 1938 veranlasste die Wiener NSDAP die Kündigung von 2.000 Mietverhältnissen durch das städtische Wohnungsamt – alle zum 31. Juli 1938. Unter den Gekündigten war auch die Witwe des Postoberinspektors Dr. Ludwig Maier. Nach dem Tod ihres Mannes hatte Irma ihre Mutter Anna Grossmann zu sich genommen. Sie bekämpfte vergeblich die Kündigung. Ein Bekannter ihres Mannes, der Kaufmann Hugo Singer, nahm die vier zur Untermiete in seine Wohnung in der Oberen Donaustraße 43 auf, im mehrheitlich jüdisch bewohnten 2. Wiener Gemeindebezirk.

Die Familie betrieb ihre Ausreise. Als Erste konnte Irma Maier ihre jüngere Tochter in Sicherheit bringen – Judith konnte am 10. Dezember 1938 mit dem ersten der so genannten Kindertransporte nach England flüchten. Dort heiratete sie später den Chemiker Hans Suschitzky, den sie schon als Kind gekannt hatte. Judith Suschitzky starb 2020 in Manchester.

Ruth war zu alt für einen Kindertransport. Ihre Mutter konnte sie nach Norwegen schicken, wo sie die Möglichkeit zum Schulabschluss erhielt. Am 29. April 1939, drei nervenaufreibende Monate nach der Abreise Ruths nach Norwegen, folgten Mutter und Großmutter Judith nach England.

9. října 1938, Vídeň
„Žasnu, že to snášime. Že si navzdory všemu nepustíme plyn nebo neskočíme do Dunaje. [...] Jen pryč!!“

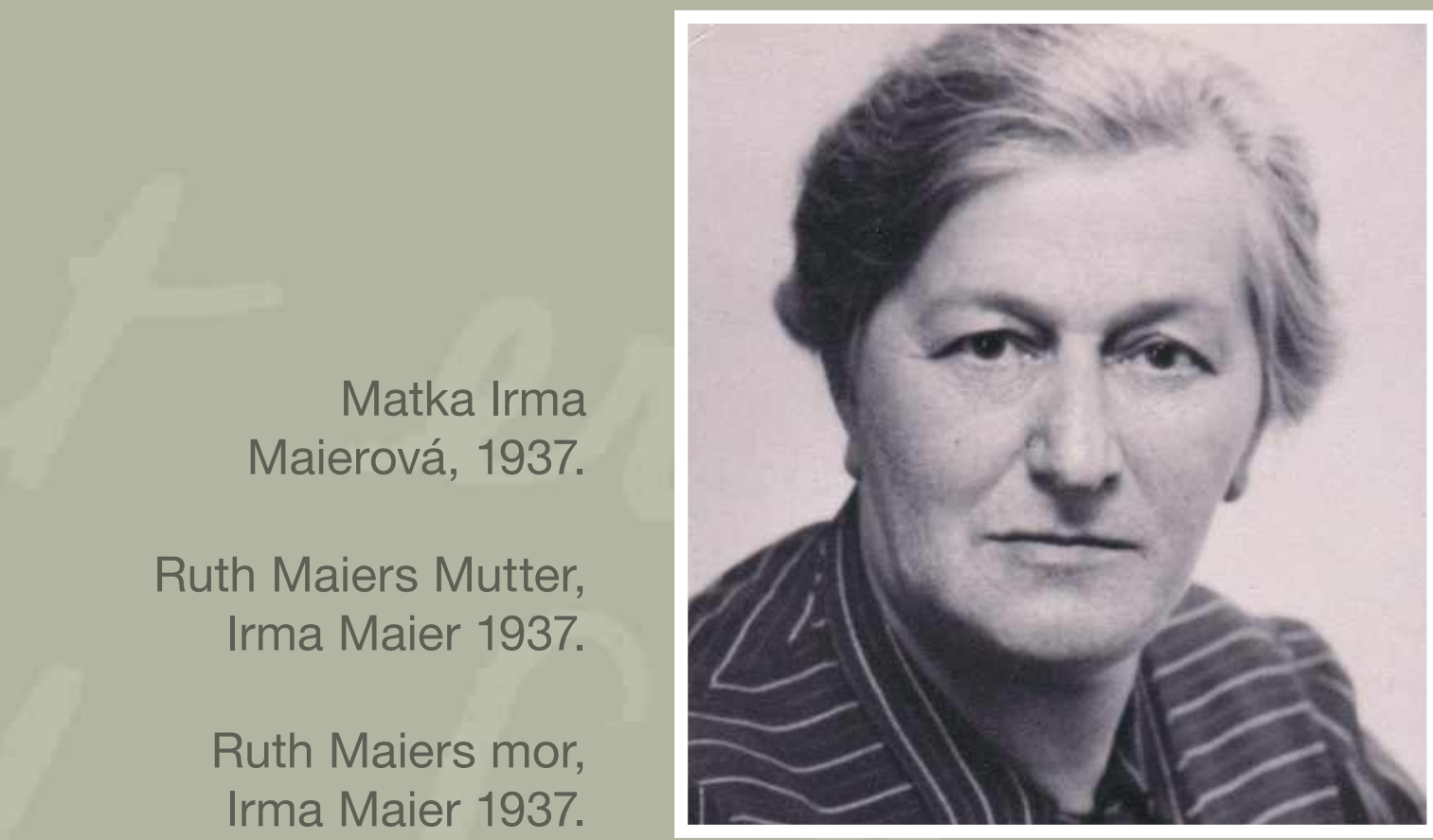
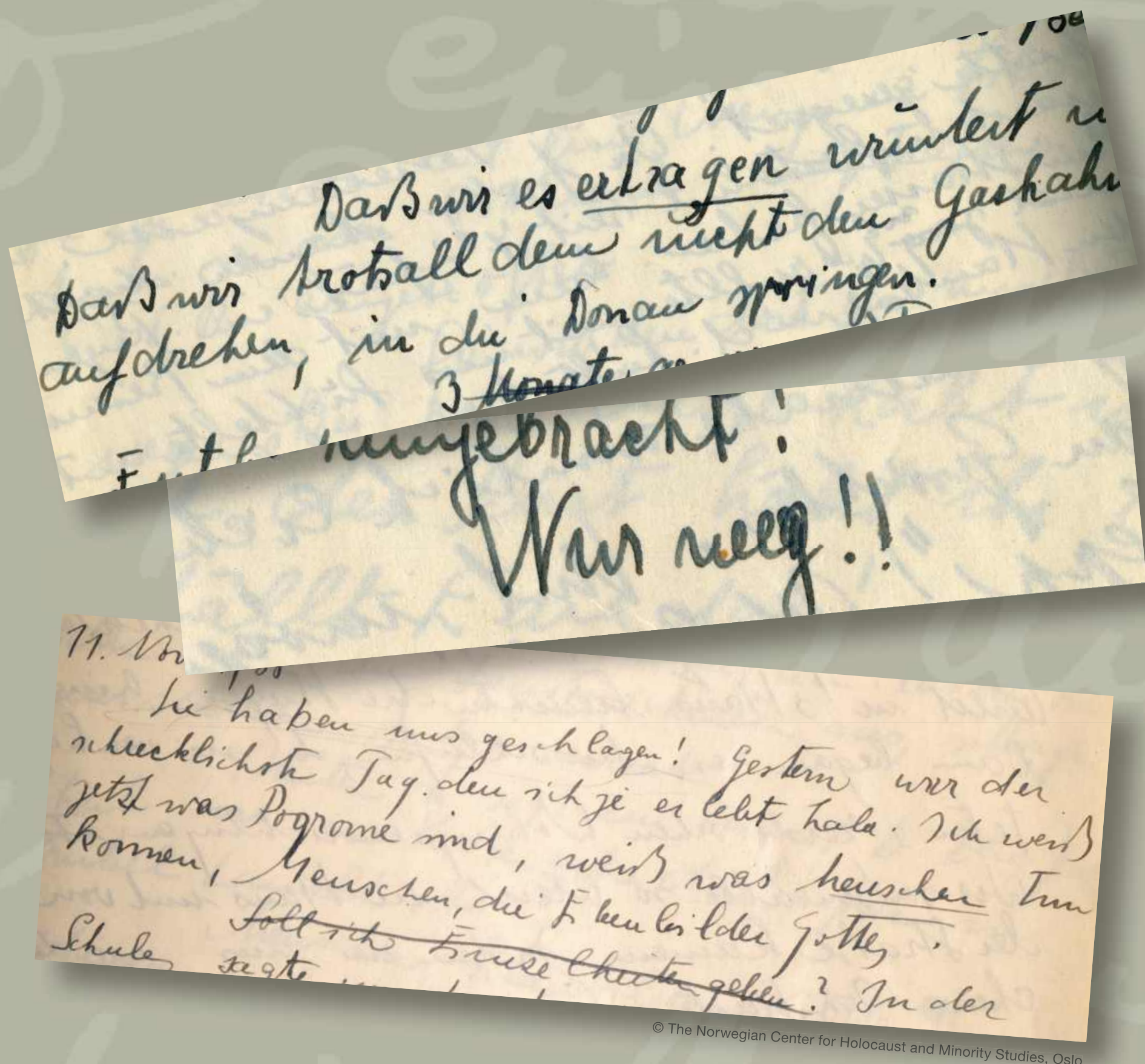
11. listopadu 1938
„Zbilil nás! Včera byl nejpříšernější den, jaký jsem kdy zažila. Teď už vím, co jsou pogromy, vím, čeho jsou lidé schopní. Lidé, obrazy Boží.“

9. Oktober 1938, Wien
„Daß wir es ertragen, wundert mich. Daß wir trotz all dem nicht den Gashahn aufdrehen, in die Donau springen. [...] Nur weg!“

11. November 1938
„Sie haben uns geschlagen! Gestern war der schrecklichste Tag, den ich je erlebt habe. Ich weiß jetzt, was Pogrome sind. Ich weiß, was Menschen tun können, Menschen, die Ebenbilder Gottes.“

9. oktober 1938, Wien
"At vi tåler det, forbauser meg. At vi tross alt ikke åpner gasskranen eller hopper i Donau. [...] Bare vekk!"

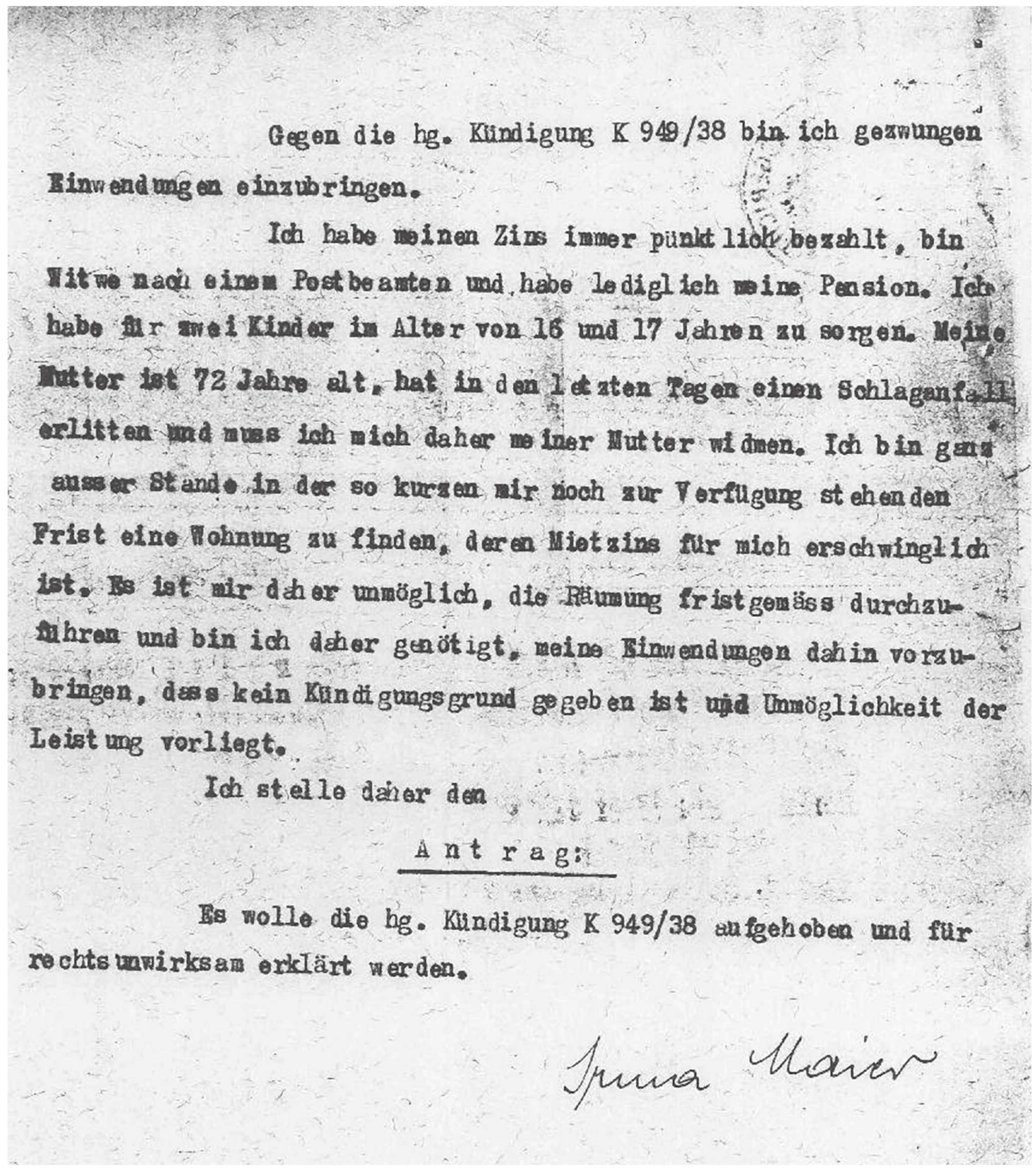
11. november 1938
"De har slått oss! I går var den frykteligste dagen jeg noensinne har opplevd. Nå vet jeg hva pogromer er, vet hva mennesker er i stand til å gjøre. Mennesker, Guds avbilder."

Matka Irma Maierová, 1937.

Ruth Maiers Mutter, Irma Maier 1937.

Ruth Maiers mor, Irma Maier 1937.

© Documentation Centre of Austrian Resistance, Vienna

På flukt fra Østerrike

I juni 1938 bestemte nazistpartiet i Wien (NSDAP) at to tusen leieforhold som var inngått med boligformidlingen i byen skulle sies opp fra og med 31. juli 1938. Blant dem som mistet boligen sin var enken etter postoverinspektør Ludwig Maier, Irma. Anna Grossmann, Irmas mor og bestemor til Ruth og Judith, hadde flyttet inn hos datteren da Ludwig Maier døde. Irma protesterte forgjeves mot oppsigelsen. En venn av Ludwig Maier, kjøpmann Hugo Singer, lot alle fire bo i sin leilighet på fremleie. Den lå i Øvre Donaugate 43, i Wiens 2. distrikt, der et majoriteten av beboerne var jøder.

Familien planla i hemmelighet å flykte. Den yngste datteren, Judith, var den første som ble brakt i sikkerhet. Hun flyktet 10. desember 1938 til England med de såkalte "Kindertransporte". Hun giftet seg der med kjemikeren Hans Suschitzky, en barnomsvenn. Judith Suschitzky bodde i Manchester frem til hun døde i april 2020.

Etterpå var det Ruths tur. Hun var for gammel til å være med på en barnetransport. Moren sendte henne i stedet til Norge der hun kunne fullføre skolegangen. Tre nervepirrende måneder etter at Ruth reiste til Norge, den 29. april 1939, kunne mor og bestemor reise etter Judith til England.

„Jsem nucena podat námitku proti výpovědi K 949/38.
Činži jsem platila vždy svědomitě, jsem vdova po poštovním úředníkovi a mám pouze vlastní penzi. Starám se o dvě děti ve věku 16 a 17 let. Má matce je 72 let, nedávno utrpěla mrtvici, a proto o ni musím pečovat. Je pro mne zloha nemožné, abych si v tak krátké lhůtě, jež mi byla určena, sehnala byt s činží, která by pro mě byla únosná. Nemohu se tudíž k danému termínu vystěhovat a jsem nucena podat námitky, ježto nebyl udán důvod výpovědi a výpovědi není možné vyhovět. Proto podávám žádost, aby byla výpověď K 949/38 zrušena a prohlášena neprávoplatnou. Irma Maierová.“

"Med mottagelsen av kunngjøring K949/38 ser jeg meg nødsaget til å sende mine innvendinger. Jeg har alltid betalt leien punktlig, er enke etter en ansatt i postverket og har kun min enkepensjon. Jeg må forsørge to barn (Judith og Ruth) på 16 og 17 år. Min mor er 72 år, har nylig hatt et slagtilfelle og derfor krever hun all min tid. Det er helt ugjørlig for meg å finne annen bolig med en overkommelig leie innen den oppsatte fristen. Derfor er det umulig å flytte ut av denne leiligheten innen fristen løper ut. Jeg er derfor nødsaget til å fremlegge innvendinger, nemlig at ingen utkastelsesgrunn er gitt, og at omstendighetene for utflytting er umulige. Jeg fremmer følgende ansøking: Man opphever herværende kunngjøring og erklærer den for ugyldig etter loven. Irma Maier."

© The Norwegian Center for Holocaust and Minority Studies, Oslo

V květnu 1940, půl roku před dvacátými narozeninami, dostala Ruth norské maturitní vysvědčení

Im Mai 1940, mit 19½ Jahren, erhielt Ruth ihr norwegisches Maturazeugnis.

Mai 1940, da Ruth var nitten og et halvt år, tok hun norsk eksamen artium.

Zuflucht in Norwegen

Am 30. Jänner 1939 nahm eine Familie aus Lillestrøm (östlich von Oslo) Ruth Maier bei sich auf. Der Telegrafenanestellte Arne Strøm, ein Bekannter von Ruths Vater, hatte den norwegischen Behörden gegenüber für sie gebürgt. Im August 1939 wurde Ruth Maier in Oslo an der Frogner-Schule in die Abschlussklasse des altsprachlichen Zweigs aufgenommen, wo sie schließlich maturierte.

Alle paar Tage schrieb sie an ihre Schwester Judith („Dittl“, „Dita“) oder an ihre Mutter und Großmutter nach England, beschrieb ihr Leben in Norwegen, die Probleme als Flüchtling und als junge Frau. Vergeblich bemühte sie sich um eine Einreisemöglichkeit in die USA.

Im Spätherbst 1940 lernte sie Gunvor Hofmo kennen, mit der sie bis zu ihrer Deportation eine innige Freundschaft verband. Die norwegische Dichterin bewahrte Ruths Tagebücher auf. Sie sollte Ruths gewaltsamen Tod nie verwinden.

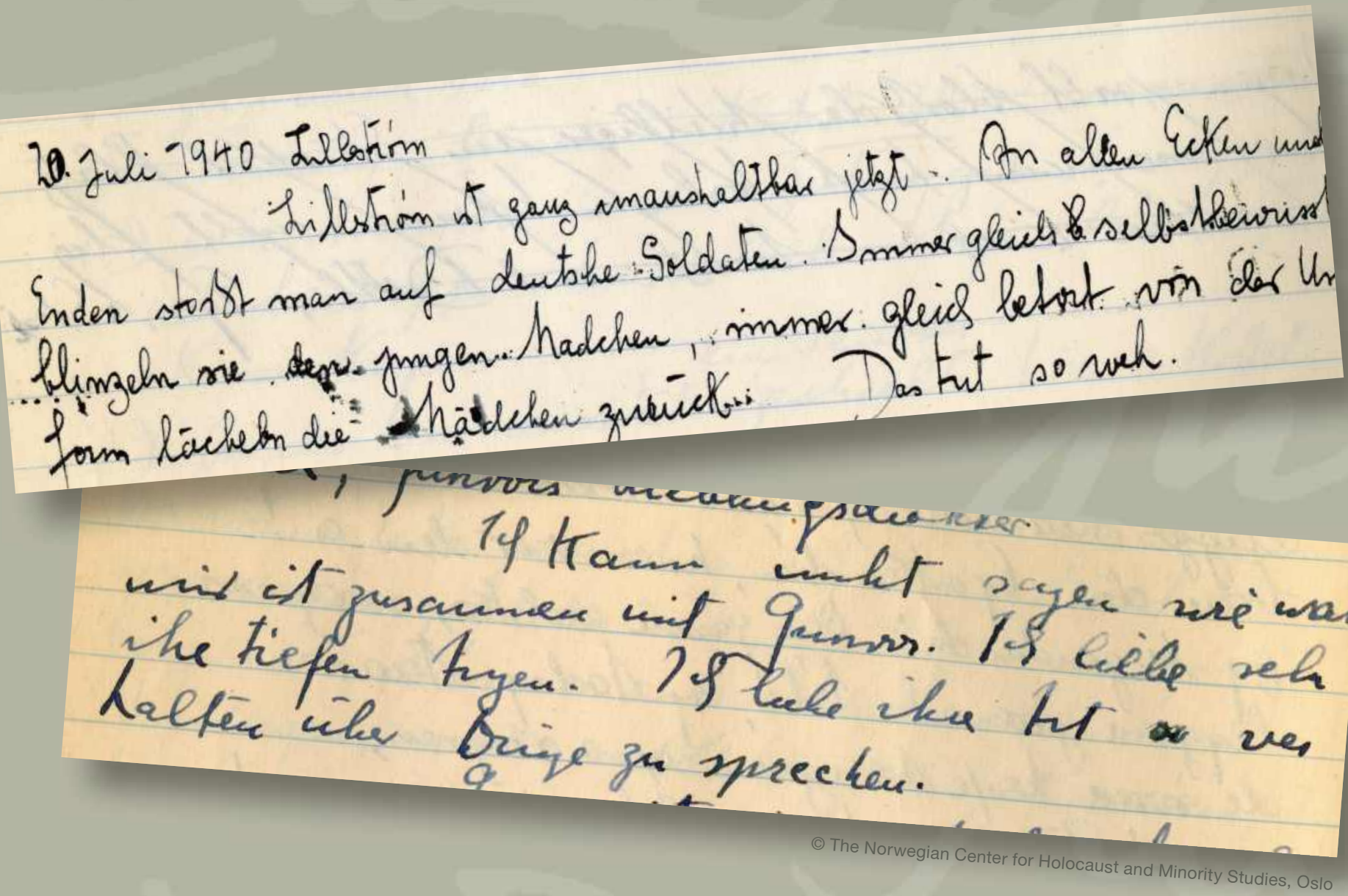
Mit dem deutschen Überfall auf Norwegen am 10. April 1940 geriet Ruth wieder in den nationalsozialistischen Herrschaftsbereich. Die deutsche Okkupationsmacht und die Kollaboration der norwegischen Nationalsozialisten unter Vidkun Quislings Führung wurden zur lebensgefährlichen Bedrohung für die jüdische Bevölkerung.

Sobota, 20. července 1940, Lillestrøm
„V Lillestrømu je ted' úplně k nevydržení. Na všech nárožích a ve všech koutech člověk naráží na německé vojáky. Pořád stejně sebevědomě pomrkávají na mladé dívky, které jsou pořád stejně zaslepené jejich uniformami a usmívají se na ně. Hrozně to bolí.“

Začátek ledna 1941, Birstrand
„Nedokážu ani vypovědět, jak moc dobře mi je s Gunvor. Miluju její hluboké oči. Miluju zdrženlivý způsob jejího vyjadřování.“

Samstag, 20. Juli 1940, Lillestrøm
„Lillestrøm ist ganz unaushaltbar jetzt. An allen Ecken und Enden stößt man auf deutsche Soldaten. Immer gleich selbstbewußt blinzeln sie den jungen Mädchen zu, immer gleich betört von der Uniform lächeln die Mädchen zurück. Das tut so weh.“

Anfang Jänner 1941, Birstrand
„Ich kann nicht sagen, wie warm mir ist, zusammen mit Gunvor. Ich liebe sehr ihre tiefen Augen. Ich liebe ihre Art, verhalten über Dinge zu sprechen.“

© The Norwegian Center for Holocaust and Minority Studies, Oslo

Lordag, 20. juli 1940, Lillestrøm
"Lillestrøm er ikke til å holde ut lenger. På alle bauger og kanter støter man på tyske soldater. Alltid like selvbevisste blunker de til de unge pikene, alltid like betatt av uniformene smiler pikene tilbake. Det gjør så vondt."

Tidlig januar 1941, Birstrand
"Jeg kan ikke si hvor varm jeg føler meg sammen med Gunvor. Jeg elsker hennes dype øyne. Jeg elsker hennes tilbakeholdne måte å snakke om tingene på."

© The Norwegian Center for Holocaust and Minority Studies, Oslo

Gunvor Hofmo a Ruth Maierová v Oslo (duben 1942).

Gunvor Hofmo und Ruth Maier in Oslo (April 1942).

Gunvor Hofmo og Ruth Maier i Oslo (april 1942).

Tilflukt i Norge

Den 30. januar kom Ruth Maier til en familie på Lillestrøm som tok seg av henne. Arne Strøm hadde kjent Ruths avdøde far; han var ansatt i telegrafverket. Overfor myndighetene garanterte han for at hun ikke ville falle den norske stat til byrde. I august 1939 begynte Ruth i avgangsklassen på Frogner Skole, på latinlinjen, der hun tok eksamen artium.

Annenhver dag skrev hun til søsteren Judith ("Dittl", "Dita") eller til sin mor og bestemor i England; om livet i Norge, og om problemene med å være flyktning og ung kvinne. Forgjeves prøvde hun å finne en mulighet til å få innreise til USA.

Senhøsten 1940 ble hun kjent med Gunvor Hofmo, og deres inderlige vennskap og kjærlighetsforhold varte ved helt fram til deportasjonen. Den norske forfatterinnen passet på Ruths dagbøker. Hun kom aldri over Ruths voldsomme død.

Med det tyske overfallet på Norge 10. april 1940 havnet Ruth igjen i nazistenes hender. Den tyske okkupasjonsmakten og de norske nasjonalsosialistene under Vidkun Quislings førerskap ble en livsfarlig trussel mot den jødiske befolkningen i landet.

© The Norwegian Center for Holocaust and Minority Studies, Oslo

Ruth pro Gunvor malovala akvarely. Zde zachytila výjev ze hřbitova v Oslo (koncem roku 1940).

Ruth malte für Gunvor auch Aquarelle wie dieses Friedhofsbild von Oslo (Ende 1940).

Ruth malte akvareller til Gunvor, som dette motivet fra en kirkegård i Oslo (sent på året 1940).

Deportace a vražda

Mezi první opatření Quislingovy kolaborantské vlády v roce 1942 patřila registrace všech židovských obyvatel Norska. V říjnu 1942 začalo zatýkání, nejdříve židovských mužů.

V říjnu 1942 se Ruth Maierová přestěhovala z Lillestrømu do ubytovny na Dalsbergstien v Oslo. Norský spisovatel a vydavatel jejího deníku Jan Erik Vold o jejich posledních hodinách před deportací napsal:

„Masové zatýkání proběhlo 26. listopadu. Akce se zúčastnilo 300 příslušníků policie, organizace Hirden a gestapa. Při té příležitosti byly v hlavním městě zrekvírovány drožky. Ve stejné ubytovně bydlela Nunna Moum. Ta vyprávěla, že zatčení proběhlo dosti poklidně. Dva norští policisté Rakušanku vyvedli po schodech ven na ulici, kde už čekalo auto. Ukázali jí na zadní sedadlo, kde seděly jiné dvě mladé dívky, celé ubrečené. Děvčata v ubytovně se navzájem probudila a výjev sledovala. Některá řekla: ‚Pohlídáme ti tvoje zlaté hodinky, než se vrátíš‘. Ruth odpověděla: ‚Nikdy se nevrátím.‘“

Skjemaet utfylles i 5 aka.
Høst maskinskrivet!

Dato...4/3,1942.....

Spørreskjema

for

jøder i Norge

fra

Romerike

politidistrikt.

Efternavn	Maier
(For kvinner også påfølgende)	
Samtlige fornavn	Ruth
(Barnsnavn underbrøket)	
Født (sted, datum, år)	Wien 10/11,1920..... I hvilket land...Østerrike.....
Privatadr. (gt. nr, by)	Storgaten 7, Lillestrøm.....
Nuverende religionsamfund	Intet.....
(Privatliv)	
Tidligere religionsamfund	Mosaikk ved fødselen.....
Familieforhold: (Ugift, gift, enkestand, skilt)	Ugift.....
For- og etternavn på ektefellen	
(For kvinner påfølgende)	
Ektefellets fødested, datum og år	
Har ektefellen faktisk innslag i familien?	
Antall barn:	(Barn) (Alder) (Oppholdssted)
Nuverende erhvervsyrke	Intet.....
Yrke av fag	Selvstendig? Ja/Nei
Event. bilyrker	
Teoretisk og praktisk utdanning	Artium, Eksamen i stenografi, pår f.t. på.....
2 års handelskole.....	
Militær utdanning	Ingen.....
Offentlige stillingsverv	Nei.....
Medl. av fagl. organisasjoner for	
Medl. av fagl. organisasjoner nu	Nei.....
Medl. av andre foreninger og organisasjoner	Nei.....
Har De vært frimurer?	Nei.....
Fra	Til.....
Hvilken grad?	Hverv.....
Nasjonalitet	Tysk.....
Når kom De til Norge	30/1,1939.....
Siste oppholdsted utenfor Norge	Tyskland.....

4-9, etter trykk, 1942

© The Norwegian Center for Holocaust and Minority Studies, Oslo

Dne 4. března 1942 vyplnila Ruth Maierová „Dotazník pro Židy v Norsku“, který dostala od policie. V kolonce náboženství uvedla „žádné (od r. 1926)“, jako dřívější náboženství „mojižské rodem“.

Am 4. März 1942 füllte Ruth Maier den ihr von der Polizei zugeschickten „Fragebogen für Juden in Norwegen“ aus. Als gegenwärtige Religionszugehörigkeit gab sie „keine (seit 1926)“, als frühere Religionszugehörigkeit „mosaisch durch Geburt“ an.

Ruth Maier fylte ut spørreskjemaet som hun fikk tilsendt fra politiet 4. mars 1942.

Deportation und Ermordung

Zu den ersten Maßnahmen Quislings als Ministerpräsident der 1942 gebildeten Kollaborationsregierung gehörte die Erfassung der in Norwegen lebenden Juden und Jüdinnen. Anfang Oktober 1942 begannen die Verhaftungen, zunächst von männlichen Juden.

Im Oktober 1942 zog Ruth Maier von Lillestrøm nach Oslo, in ein Wohnheim am Dalsbergstien. Über die letzten Stunden vor ihrer Deportation schreibt der Herausgeber ihrer Tagebücher, der norwegische Schriftsteller Jan Erik Vold:

„Die Razzia, bei der sie verhaftet wurde, fand am 26. November statt. 300 Mann, Angehörige von Polizei, Quislings Sturmabteilung und Gestapo, nahmen an der Aktion teil. Für den Transport der Verhafteten wurden beschlagnahmte Taxis verwendet. Nunna Moum wohnte damals im selben Pensionat wie Ruth. Sie erzählt, dass die Verhaftung ruhig vor sich ging. Zwei norwegische Polizisten führten die Österreicherin die Treppe hinunter auf die Straße zu einem wartenden Auto. Sie sollte sich auf den Rücksitz setzen, wo bereits zwei in Tränen aufgelöste Mädchen saßen. Die Mädchen im Pensionat weckten sich gegenseitig und beobachteten die Szene. Jemand sagte: ‚Wir können auf deine Goldarmbanduhr aufpassen, bis zu zurückkommst.‘ Ruth antwortete: ‚Ich werde nie zurückkommen.‘“

Deportasjon og mord

Noe av det første Quisling gjorde som ”ministerpresident” for samarbeidsregjeringen i 1942, var å registrere alle jøder som bodde i Norge. Tidlig i oktober 1942 begynte politiet å arrestere jødiske menn.

I oktober 1942 flyttet Ruth Maier fra Lillestrøm til et pensjonat i Dalsbergstien i Oslo. Redaktøren av dagbøkene hennes, Jan Erik Vold skriver følgende om de siste timene før hun ble deportert:

”Massearrestasjonen fant sted 26. november. 300 mann fra politiet, hirden og Gestapo deltok i aksjonen. Drosjer fra hovedstaden var rekvirert. Nunna Moum bodde på samme hospits. Hun forteller at arrestasjonen gikk rolig for seg. To norske politimenn førte den unge østerrikske kvinnen ned trappene til en bil som ventet på gata. Hun ble satt i baksetet, der det allerede satt to unge jenter, oppløst i tårer. De andre jentene på hospitset hadde våknet og var vitne til oppt-rinnet. Noen sa ”Vi skal ta vare på gullarmbåndsuret ditt til du kommer tilbake.” Ruth svarte: ”Jeg kommer aldri tilbake.”

26. listopadu 1942: Německá vojenská loď „Donau“ s 529 židovskými muži, ženami a dětmi na palubě vyplouvá z Oslo do přístavu Stettin, odkud budou deportováni do tábora Auschwitz. Oba snímky pořídil tajně příslušník odbojové organizace Hjemmefront Georg W. Fossum poté, co ho na chystanou událost upozornil špičl u policie.

26. November 1942: Das deutsche Truppentransportschiff „Donau“ verlässt den Hafen von Oslo mit 529 jüdischen Männern, Frauen und Kindern an Bord nach Stettin, von wo die Deportierten nach Auschwitz gebracht wurden. Die beiden Fotos wurden heimlich vom Widerstandskämpfer Georg W. Fossum von der Hjemmefront („Heimatfront“) aufgenommen, dem ein Polizeispitzel einen Tipp gegeben hatte.

26. november 1942: Det tyske troppetransportskipet ”Donau” forlater Oslo havn med 529 jødiske menn, kvinner og barn om bord. Det går til Stettin, og derfra blir de deporterte brakt til Auschwitz. Begge foto ble i hemmelighet tatt av motstandskjemperen Georg W. Fossum i Hjemmefronten. Han hadde fått tips om transporten fra en informant i politiet.

© Erlend Borge

Státní akt uspořádaný v přístavu v Oslo v den památky obětí holokaustu 2012. Před projevem pozdravil tehdejší předseda vlády Jens Stoltenberg posledního přeživšího deportace do Auschwitz z 26. listopadu 1942 Samuela Steinmanna (1923-2015).

Staatsakt im Hafen von Oslo am internationalen Holocaust-Gedenktage 2012. Vor seiner Gedenkansprache begrüßt der damalige Ministerpräsident Jens Stoltenberg Samuel Steinmann (1923-2015), den letzten Überlebenden des Deportationstransports nach Auschwitz vom 26. November 1942.

Den offisielle markeringen av den internasjonale Holocaustdagen 2012 på Akershuskaia i Oslo. Daværende statsminister Jens Stoltenberg ønsket Samuel Steinmann velkommen i forkant av sin minnetale. Steinmann (1923-2015) var den siste overlevende av de som ble deportert den 26. november 1942 fra Oslo til Auschwitz.

Ruth Maierová a její odkaz

Deník a dopisy Ruth Maierové vydal v roce 2007 norský spisovatel Jan Erik Vold. Osud vídeňské dívky, která se s nadějí uchýlila před pronásledováním do Norska, ale quislingovská policie ji vydala jejím vrahům, se stal symbolem kolaborace části norských obyvatel s německými okupanty.

V roce 2012 se norský předseda vlády Jens Stoltenberg jménem norského státu omluvil za to, že v jeho zemi mohlo docházet ke zločinům proti židovskému obyvatelstvu. Omluvu přednesl na vzpomínkové slavnosti u příležitosti mezinárodního dne památky obětí holokaustu a připomněl zároveň osud židovské dívky Ruth, jejímž zatčení v ubytovně přihlížely otřesené přítelkyně.

Ruth byla společně s dalšími 529 lidmi deportována dne 26. listopadu 1942 na lodi „Donau“. O pět dní později byla zavražděna v Auschwitz-Birkenau.

Vermächtnis der Ruth Maier

2007 publizierte der norwegische Schriftsteller Jan Erik Vold Ruth Maiers Tagebücher und Briefe. Seither wurde das Schicksal des Mädchens aus Wien, das gehofft hatte, in Norwegen Zuflucht vor Verfolgung zu finden, aber von Polizisten der Quisling-Regierung ihren Mördern ausgeliefert wurde, zum Symbol der Kollaboration von Teilen der Bevölkerung mit den deutschen Besatzern.

Als Ministerpräsident Jens Stoltenberg sich am 27. Jänner 2012 zur Verantwortung des norwegischen Staates für die Verbrechen an den Juden und Jüdinnen bekannte, nannte er Ruth Maier als typisches Beispiel: „Am 26. November 1942 kam der Holocaust nach Norwegen. Unter den vielen, die an diesem Tag festgenommen wurden, war Ruth Maier [...]

Das letzte Mal kurz gesehen wurde Ruth Maier, wie sie von zwei kräftigen norwegischen Polizeimännern in ein schwarzes Auto hineingestoßen wurde. Fünf Tage später war die 22-Jährige tot. Ermordet in der Gaskammer in Auschwitz.“

© Erlend Borge

© Winfried R. Garscha

Na chodníku před domem Dalbergstien 3 v Oslo byl za Ruth Maierovou položen „Stolperstein“, kámen připomínající oběti nacistického režimu přímo před jejich posledními domovy. Nese nápis „Zde žila Ruth Maierová, narozena 1920, deportována 1942, Auschwitz, zavražděna 1.12.1942.“

„Stolperstein“ in Erinnerung an Ruth Maier am Gehweg vor dem Haus Dalsbergstien 3 in Oslo. Die Inschrift lautet: „Hier lebte Ruth Maier, geboren 1920. Deportiert 1942, Auschwitz, Getötet am 1.12.1942.“

”Snublestein” til minne om Ruth Maier på fortauet i Dalsbergstien 3, Oslo. Inskripsjonen lyder: ”Her bodde Ruth Maier, født 1920, deportert 1942, Auschwitz, drept 1.12.1942.”

Ettermæle i Norge

Ruth Maiers dagbøger og brev ble utgitt i Norge i 2007 ved forfatteren Jan Erik Vold. Fra da av ble skjebnen til den unge kvinnen fra Wien til et symbol på de norske kollaboratørene som samarbeidet med den tyske okkupasjonsmakten. Ungjenta, som hadde søkt tilflukt i Norge i håp om å slippe unna forfølgelse, ble i stedet utlevert av Quislings statspoliti til sine mordere.

På markeringen av den internasjonale Holocaustdagen på Akershuskaia i 2012, beklaget statsminister Jens Stoltenberg på vegne av den norske stat, at det hadde skjedd forbrytelser mot jødene på norsk jord. Stoltenberg trakk fram arrestasjonen av Ruth Maier som skjedde mens hennes vettskremte venninner så på.

Hun ble sammen med 529 mennesker deportert med skipet ”Donau” 26. november 1942. Fem dager senere ble hun drept i Auschwitz-Birkenau.

Přetnuté životy – Gekappte Leben – Avkortede liv

Součástí světového dědictví

Sestra Ruth Maierové, Judith, uchovala v Anglii dopisy rodině a v devadesátých letech minulého století je předala Janu Eriku Voldovi. Deníky našel tento norský spisovatel v pozůstalosti dívčiny nejbližší přítelkyně, básnířky Gunvor Hofmo. Deset let připravoval knižní vydání dokumentů. Dnes si jeho knihu mohou přečíst čtenáři v dalších dvanácti jazycích. Stala se předlohou pro divadelní hru *Tvillingsjeler* (Blízké duše) Otto Homlunga, s níž norské národní divadlo v roce 2013 hostovalo v řadě měst. O rok později inspirovala tvůrce jednoho broadwayského muzikálu.

Oba autoři muzikálu, Gisle Kverndokk a Akse-Otto Bull, složili rovněž operu *Letters From Ruth* (Dopisy od Ruth). Její úryvky přednesli poprvé v září 2017 na scénickém koncertu ve washingtonské Národní galerii umělkyně a umělci newyorské opery. Elsa Kvamme připravuje o přátelství Ruth Maierové a Gunvor Hofmo film.

Dopisy a deník Ruth Maierové, jsou dnes uloženy v Centru pro studium holokaustu a menšin (HL-senteret) v Oslo. V roce 2014 byly zahrnuty do norského kulturního dědictví a staly se tak součástí UNESCO Registru světového kulturního dědictví uchovaného v dokumentech – Memory of the World. Do registru tohoto programu jsou na návrh příslušné mezinárodní komise a se souhlasem generálního tajemníka UNESCO zapisovány historické dokumenty celosvětového významu a univerzální hodnoty.

Dopisy a sešity deníku Ruth Maierové, jsou dnes uloženy v Centru pro studium holokaustu a menšin (HL-senteret) v Oslo.

Ruth Maiers Tagebücher werden im HL-senteret, Oslo, verwahrt.

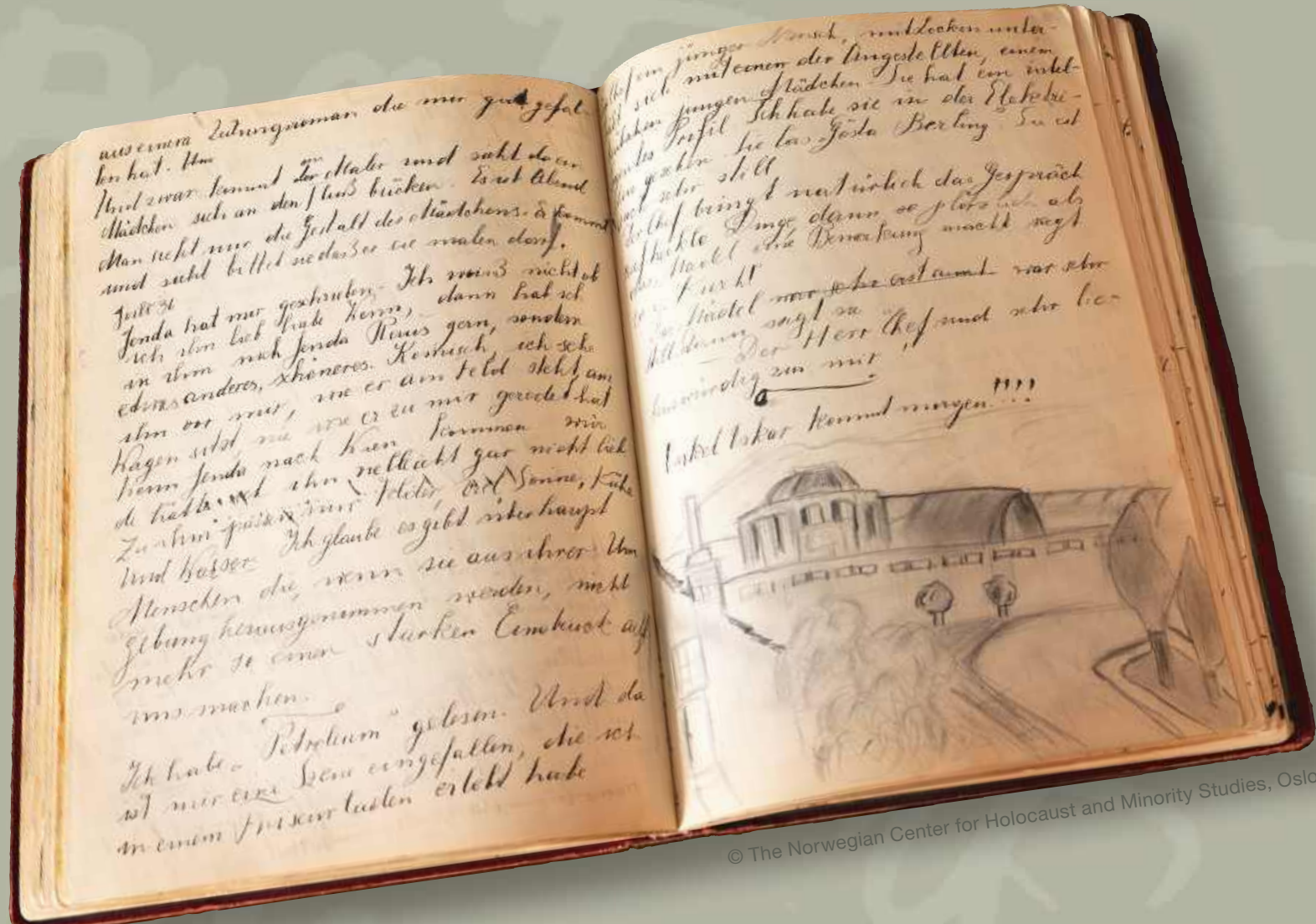
Ruth Maiers dagbøker i sikker forvaring på Det norske senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter (HL-senteret) i Oslo.

Aufnahme in das Weltdokumentenerbe

Ruth Maiers Schwester in England, Judith Suschitzky, verwahrte die Briefe an die Familie und übergab sie in den 1990er Jahren Jan Erik Vold. Im Nachlass von Ruths engster Freundin, der Dichterin Gunvor Hofmo, hatte Vold die Tagebücher gefunden. Zehn Jahre arbeitete er an der mittlerweile in dreizehn Sprachen vorliegenden Edition. Sie bildete die Grundlage des Theaterstücks *Tvillingsjeler* („Seelenverwandte“) von Otto Homlung, mit dem das norwegische Nationaltheater 2013 in vielen Städten auf Tournee ging. 2014 diente es auch als Vorlage für ein Broadway-Musical.

Jan Erik Volds Ausgabe der Tagebücher und Briefe wurde bisher in deutscher, dänischer, englischer, estnischer, französischer, hebräischer, italienischer, niederländischer, norwegischer, russischer, schwedischer, spanischer und tschechischer Sprache publiziert.

Tagebücher, Briefe, Fotos, Zeichnungen und Aquarelle Ruth Maiers werden im Norwegischen Zentrum für Holocaust- und Minderheitenstudien (HL-senteret) in Oslo aufbewahrt. 2014 wurden sie in das norwegische „Dokumentenerbe“ aufgenommen und damit zum Bestandteil des UNESCO-Dokumentenerbes *Memory of the World Register*. Das UNESCO-Weltdokumentenerbe ist ein Verzeichnis von historischen Dokumenten, die auf Empfehlung des Internationalen Beraterkomitees und auf Befürwortung des Generaldirektors der UNESCO als Dokumente von weltweiter Bedeutung und universellem Wert erachtet werden.

Zápisky z července 1936 v druhém sešitě deníku Ruth Maierové (listopad 1935–říjen 1936).

Tagebucheintragungen aus dem Juli 1936 in Ruths zweitem Tagebuch (November 1935 – Oktober 1936).

Dagboksbrev skrevet juli 1936 i Ruths andre dagbok (november 1935 – oktober 1936).

Innlemmelse i verdens dokumentarv

Ruth Maiers søster i England, Judith Suschitzky, tok vare på brevene som Ruth skrev til familien . På 1990-tallet overlot hun disse brevene til dikteren Jan Erik Vold. Han fikk også Ruths dagbøker fra hennes beste venninne, forfatteren Gunvor Hofmo. I ti år arbeidet han med boken, som er oversatt til tolv språk. Boken dannet grunnlag både for teaterstykket *Tvillingsjeler* av Otto Homlung, som turnerte med Riksteatret i 2013, og en musikal som ble oppført på Broadway i 2014.

De to som sto bak musikalen, Gisle Kverndokk og Aksel-Otto Bull, komponerte også en opera med navn *Letters from Ruth* (Brev fra Ruth). Deler av operaen ble framført av kunstnere fra New York Opera Society i september 2017 under en konsert i Washington National Gallery of Art. Filmskaperen Elsa Kvamme arbeider med en engelskspråklig dokumentarfilm basert på forholdet mellom Ruth Maier og Gunvor Hofmo.

Ruths brev og dagbøker ligger nå forvart i HL-senterets arkiver. I 2014 ble de innlemmet i Norges dokumentarv, og dermed er de en del av UNESCOs dokumentarv, Memory of the World. UNESCOs dokumentarv er en liste over dokumenter som er anbefalt av den internasjonale rådgivningskomité, støttet av UNESCOs generaldirektør, og som har verdensomspennende betydning og verdi.

Edici deníku a dopisů vydal norský spisovatel Jan Erik Vold a dosud vyšla v němčině, dánštině, angličtině, estonštině, francouzštině, hebrejštině, italštině, holandštině, norštině, ruštině, švédštině, španělštině a češtině.

Jan Erik Volds Ausgabe der Tagebücher und Briefe wurde bisher in deutscher, dänischer, englischer, estnischer, französischer, hebräischer, italienischer, niederländischer, norwegischer, russischer, schwedischer, spanischer und tschechischer Sprache publiziert.

Jan Erik Volds utgave av dagbøkene og brevene er utgitt på tysk, dansk, engelsk, estisk, fransk, hebraisk, italiensk, nederlandsk, norsk, russisk, svensk, spansk og tsjekkisk.

